

Център за независим живот

ГОДИШЕН ОТЧЕТ ЗА ДЕЙНОСТТА НА
СДРУЖЕНИЕТО ПРЕЗ 2004 г.

ЦЕНТЪР ЗА НЕЗАВИСИМ ЖИВОТ – СОФИЯ е гражданско сдружение на хора с увреждания, регистрирано през 1995 година.

Още с появата си Центърът заяви своята дългосрочна цел, а именно създаване на условия за пълноценно участие на българските граждани с увреждания в обществения живот. Вече 9-та година усилията на екипа ни са насочени към постигането на реално социално включване на хората с увреждания в България.

Визията на ЦНЖ – София е за свят, в който хората с увреждания имат възможност за избор и могат да живеят независимо, качествено и достойно.

Мисията ни е насочена към това хората с увреждания да получат необходимата им подкрепа за постигане на независимо и пълноценно човешко съществуване.

В тази посока и през изтеклата 2004 година Центърът работи успешно по няколко основни направления.

2004 година беше белязана с приключване на два основни, мащабни, проекта на Центъра: **Ресурсна и обучителна програма за хора с увреждания в България (2001-2004)**, финансиран от програма Матра на Холандското външно министерство (обща стойност за периода 2001 – 2004 - 746 988 евро) и **Услуги за независим живот – Консултантски център за хора с увреждания (2000-2004)**, финансиран от Новиб (обща стойност за периода 2000 – 2004 - 512 019 евро). С пълното съзнание, че и двата проекта завършват едновременно (30 юни 2004 г.) ЦНЖ започна интензивна работа за разработване на нови идеи и търсене на финансиране за нови проекти. Целият екип на Центъра беше ангажиран в анализиране на резултатите от свършената работа до момента. Така се стигна до преосмисляне на нуждата и ефективността на всички начинания, които Центърът е предприемал през последните три години: предоставяне на индивидуални услуги (социални, трудови и юридически), обучения, публикации, проучвания, застъпничество, лобиране и директни акции.

Безспорен е фактът, че усилията ни в сферата на достъпността, интегрираното образование, асистента за независим живот и застъпничеството за човешки права, полагани през последните години, се оценяват високо от различни заинтересовани страни – хора с увреждания и техните близки, родители на деца с увреждания, журналисти, анализатори и пр. **Изданията на Центъра се посрещат с огромно одобрение – читателите им твърдят, че очакват с нетърпение всеки следващ брой на периодичните издания (месечният бюлетин „Независим живот“ и списанието „Интеграл“, издавано веднъж на четири месеца)**. Тематичните заглавия (авторски и преводни) са радваха на голямо търсене от различни аудитории. Годишният преглед на човешките права в България беше оценен много високо от всички негови читатели – мисията на Световната банка през 2004 година поръча спешен превод на английски език веднага след изработването му, а копия от трите излезли до момента издания на Прегледа могат да бъдат намерени и в библиотеката на Конгреса на САЩ.

Затова и през 2004 година дейностите в тази посока бяха продължени.

Излязоха последните **два броя на списание „Интеграл“** и **шест броя на бюлетина „Независим живот“**. От юли 2004 година двете издания бяха обединени в **месечник „Независим живот“**, който съчетаваше функциите на предишната периодика с търсене на по-широка аудитория и преминаване към пазарна реализация. За съжаление кампанията беше неуспешна, а шестте броя на новото издание в тираж 3000 броя (на два пъти по 1500) бяха финансирани от резерви на Центъра. Ниските продажби и липсата на абонати наложиха от януари 2005 г. преминаването към електронно издание, което изисква минимални разходи, и е със значително съкратен обем.

През 2004 г. беше публикуван и поредният **Преглед на правата на хората с увреждания („Равнопоставеност чрез достъп до социални услуги“)** с данни за 2003 година на български и английски език и с акцент върху социалните услуги в общността. Фокусът на проучването беше подбран във връзка с опита и усилията на Центъра да лобира за въвеждане на асистент за независим живот като схема за обслужване в общността на национално ниво, както и с

предлагането на асистентска услуга от страна на правителството (личен и социален асистент). Естествено продължение на усилията в тази посока беше и публикуваният анализ на кампанията за АНЖ, който представи обществените нагласи към хората с увреждания от гледна точка на човешките права, както и отношението на държавната администрация към иновационни схеми и подходи за реална интеграция на хората с увреждания.

Сред многото заглавия, издадени от Центъра и посрещнати с голямо одобрение от читателите, си заслужава да се споменат:

- **Тематичната поредица „Годината на нашето недоволство“ (включваща три печатни издания - „За чиновниците и хората“ части 1 и 2 и „За хората и хората“ - и CD с документалния филм „Кратки разкази“)**
- **„Асистенти за независим живот в България – мечта или възможна реалност“ (второ, преработено издание)**
- **Преводното издание „Безбарьерно строителство за всички хора с увреждания и без увреждания“**
- **Двата обучителни наръчника:**
  - „Игри за всички“
  - „Обучения за всички“
- **Специализираното издание „За библиотеките, читателите с увреждания и библиотечните услуги“**
- **„Интегрирано образование на деца с увреждания“ (издадена със съдействието на Спасете децата – Обединено кралство)**
- **Юридически сборник „Преглед на законодателството, нарушените права и дискриминационните практики спрямо хората с увреждания в България през 2003 – 2004 г.“**

През 2004 година завърши последният цикъл от **обучителната програма за развитие на лидери с увреждания и организации на хора с увреждания** от цялата страна, в който участваха 18 организации и групи. Всички те завършиха своите малки проекти и се включиха в **мрежата „Едно общество за всички“**, прераснала по-късно в **Национална асоциация за човешки права на хората с увреждания „Равнопоставеност“** (учредена през ноември 2004 г., регистрирана в началото на януари 2005 г.). Организационното консултиране, предлагано като част от дейностите в Ресурсния център не може да бъде оценявано еднозначно – от около 20 организации, ползвали услугите на наши консултанти през 2004 г., по-малко от половината бележат реално развитие и имат присъствие в своите общности. Сред тях като истински правозащитни организации се открояват видинският „Достоен живот“, бургаската група,

регистрирана по-късно като „Достоен живот“, старозагорската неформална група. Останалите са отбелязали напредък, но предимно в предлагането на традиционни услуги. Все пак трябва да отчетем обстоятелството, че повечето правозащитни организации на хора с увреждания в България преживяват своя детски период на развитие и тепърва им предстои да укрепват и да печелят авторитет и влияние в своите общности.

През 2004 година продължи работата на Центъра в сферата на **приобщаващото образование**. Партньорството ни със Спасете децата – Великобритания доведе до мултиплициране на опита от предишната година по въвеждане на **Индекса за приобщаване** – британска методика за управление на училища с приобщаващ тип култура и практики – в четири софийски общообразователни училища. Пилотният проект от предходния период беше разширен с още 20 общообразователни училища в североизточна България. Постигнатите резултати са окуражаващи, а тяхното оповестяване води до засилващ се интерес от страна на други училища. Опитът ни показва, че инвестицията в приобщаващо образование е с висока „възвръщаемост“, тъй като оказва влияние както върху децата с увреждания и техните семейства, така и върху обществеността като цяло чрез децата без увреждания и техните семейства, чрез общия и специализиран педагогическия персонал в училищата.

Без претенции за монопол **в сферата на архитектурната достъпност, Центърът си спечели славата на „най-експертна“ организация** и търсен партньор от страна на много институции и субекти, които са изкушени в темата „универсален дизайн“. Министерства и ведомства, под натиска на организации на хора с увреждания (обикновено не национално представени) се обръщаха към нас за консултации и идеи, свързани с адаптиране на съществуващи обекти и изграждане на нови.

При високата активност на Центъра като организация и на отделни хора с увреждания по темата достъпност не беше особено похвално, че и двата офиса на ЦНЖ бяха физически недостъпни. Въпреки създадената организация за посрещане и обслужване на хора в инвалидни колички, наличието на стъпала и стълби пред входа излъчваха посланието: „Не ме гледай какво правя – слушай ме какво говоря!“ Години наред се оправдавахме, че чакаме от общината или държавата да ни предложи място за трайно осъществяване на дейността, за да не плащаме високи наеми на частни собственици. Факт е, че двата офиса на „Гургулят“ и на „Христо Ботев“ не можеха да бъдат адаптирани именно поради несъгласие на собствениците. След наемането на новия офис, търсен специално **от гледна точка на възможностите за адаптиране, разработихме проект, който получи финансиране от Обединените холандски фондации** 9,050.00 евро за закупуване и монтиране на електрическа платформа. Така от септември 2004 г. **ЦНЖ разполага с достъпен офис и зала за провеждане на срещи и обучения**. От наем на залата и на конферентна техника Центъра получи през 2004 година приходи в размер на 1 400 лв.

През август 2004 година започна изпълнението на **проект „Указател на достъпна София“ с карта на града**. Проектът беше финансиран от

Британското посолство в София на стойност 8 309 британски лири. Целта на проекта беше да се преценят за достъпност публични обекти в столицата, които да бъдат нанесени върху карта на града. Изработена беше система от индикатори и точки, която прилагаха хора с увреждания, посещавайки различни магазини, банки, хотели и пр. Резултатите бяха обобщени в двуезичен указател (българо-английски) и карта на града, отпечатани в тираж 4000 броя.

Международният ден на хората с увреждания (3-ти декември) посветихме на достъпността на обществените тоалетни под мотото „По тоалетните ще ги познаете!“. Организиран беше дебат по темата, който намери добро отразяване в медиите, а краткият реалити визуален материал бе посрещнат с голям интерес от страна на медиите и участниците в срещата. Събитието бе финансирано с бюджет от 5,054.00 евро по **малък проект от Handicap International u SHARE-SEA** – мрежа от организации на хора с увреждания в страните от бивша Югославия. В рамките на този проект бе разработено и **обучение на тема „Политики в сферата на уврежданията“**, което предстои да бъде провеждано с организации в България и в страните от Балканския регион.

Индивидуалното консултиране като предлагана услуга продължи до средата на годината, когато завърши проектът „Консултантски център“, финансиран от НовиБ. **За шестте месеца на 2004 година са консултирани около 407 човека, проведени са 2 обучения с около 20 участници.** Работата на консултантския център беше подкрепена и от допълнителен **проект за правни услуги и процесуално представителство, финансиран от институт „Отворено общество“**, който приключи през септември 2004 г. Наред с индивидуалните консултации **бяха заведени 10 стратегически дела**, обобщени в издание към края на проекта и беше издаван периодичен бюлетин, предназначен за правната общност.

Приблизително половината от предоставените индивидуални консултации (224 човека) са в юридическата сфера. Най-често задаваните въпроси са свързани с общите права и придобивки за хора с увреждания, ТЕЛК – процедури за явяване, пенсии за инвалидност, трудовото право – защита в случай на дискриминация, преференции при назначаване на хора с увреждания и др. Голям интерес са проявявали клиентите на Центъра и към възможностите и процедурите за включване в програми за асистенти на хора с увреждания (лични асистенти, социални асистенти и асистенти за независим живот), търсили са координати на частни трудови борси и БТ, координати на организации и институции, които предоставят грижи за хора с увреждания (домашни грижи, хосписи), възможности за занимания в свободното време.

Индивидуалното консултиране се поддържа предимно от преките му ползватели, за които то е безплатно и без последващи ангажименти. Голяма част от клиентите бяха хора с решения на ТЕЛК, но без видими увреждания (предимно с хронични заболявания). Техните интереси бяха насочени преди всичко към придобивките по закон, а не към човешките им права. Изначалната цел за овластяване на хората с увреждания и повишаване на тяхната активност като граждани с човешки права не беше постигната – **в организираните публични акции за социална**

промяна се включваха по не повече от 20-тина човека. Липсата на системно държавно/общинско финансиране за подобен род дейности наложи сериозното им преосмисляне като съществена част от работата на Центъра.

Далеч по-различна картина се наблюдава по отношение на асистента за независим живот – през 2004 година продължи активната кампания за въвеждане на схемата като част от държавната политика за интеграция на хората с увреждания. Основното ядро участници в програмата на Центъра създадоха организация (Софийско обединение за взаимопомощ и интеграция – СОВИ), която продължи да търси начини за осигуряване на асистенти и след края на финансирането от Новиб. Публичните акции за човешки права на хората с увреждания минаваха под мотото на асистентите и достъпната архитектурна среда.

Една от най-силните и успешни сфери на работа на Центъра са обученията. ЦНЖ е единствената организация в страната, която предлага изключително широк набор от обучения по теми, свързани с уврежданията, както и обучения за развитие на организации на хора с увреждания. През годината бяха разработени и проведени обучения в социалния модел на уврежданията, достъпната среда, приобщаващото образование на деца с увреждания, управление на схемата „асистент за независим живот“ и др. Участници бяха както хора с увреждания, така и техни близки, представители на институции, училища и НПО.

Активното участие на хората с увреждания, работещи в постоянна близост с ЦНЖ, в медиите, активизира и други организации да търсят медийни участия. Тази активност се вижда и от количествените показатели на присъствието им в пресата, телевизията и радиото – нашата статистика показва, че **броят на медийните материали по темата за уврежданията се е увеличил с повече от 80% за периода 2001 – 2004.** Ако се проследи процесът на взаимоотношения между журналистите от различните медии и ЦНЖ, ще се констатира не толкова нарастване на авторитета на организацията, колкото промяната на обществените нагласи към хората с увреждания.

Журналистическата гилдия търси непрекъснато ЦНЖ за връзка с хората не само от гледна точка на проблематиката по уврежданията, но и за различни казуси в ежедневието, касаещи проблемите на всички хора. Особено показателен за това бе периодът януари – май, когато медийното присъствие на ЦНЖ регистрира 25 материала в пресата, 482 минути ефирно време в 28 телевизионни и 370 минути ефирно време в 31 радио предавания.

Обобщеният анализ на резултатите от работата на Центъра до момента показват, че силата ни е в застъпничеството за човешки права чрез устойчиви политически решения с основен акцент върху достъпността на средата, приобщаващото образование, услугите за независим живот (асистент). Като инструменти за застъпничество могат да се ползват проучвания, различни тематични публикации, присъствие в медиите и поддържане на актуална информация в сайта. Обученията за независим живот, приобщаващо образование и политики в сферата на уврежданията имат силно

овластяващо въздействие и би следвало да се продължат като предлагана дейност – както на проектна основа, така и по заявка, т.е. срещу заплащане от страна на заявителя.

Индивидуалното консултиране се характеризира както с ниска ефективност, така и с незначителна ефикасност. Разходите за качествено и пълноценно обслужване на един клиент са прекалено високи за покриване само по проекти. Държавната система за социално обслужване не допуска финансиране на предлаганите от Центъра услуги, а схемите, предвидени в държавните документи, са несъвместими с философията на независимия живот и с ценностите, произтичащи от човешките права на хората с увреждания. Преобладаващата част от клиентите не изразява готовност да заплаща получените услуги, което прави невъзможно тяхното поддържане като част от дейността на Центъра.

И не на последно място по важност, **практиката и у нас (както в много други страни по света) показва, че е трудно (дори невъзможно) да се съчетава правозащитна и застъпническа дейност с предоставяне на индивидуални услуги.** Оперативното работа в двата типа дейности изисква както различна институционална рамка, професионални умения, подходи и организационно поведение. Първоначалната хипотеза за съвместяване на услуги и застъпничество се оказва несъстоятелна – обслужването на хората с цел тяхното овластяване и включване в застъпнически дейности е в противоречие с основни принципи на индивидуалното консултиране, където клиентът има водеща роля и заявява своите потребности. Освен това индивидуалното консултиране изисква конфиденциалност на работния процес, докато застъпническите инициативи предполагат гласност и публичност на човешки истории, казуси на нарушени права и пр.

Така през 2005 година Центърът би трябвало да концентрира усилията си върху работа за разработване и въвеждане от страна на публичната власт на нови схеми и механизми за приобщаване на хората с увреждания в образователния процес, в социалния живот на общностите им, на пазара на труда. Като инструмент за постигане на резултати в тези области трябва да се използват проучвания на местни и национални политики, анализи на национални програми, публикации по теми, свързани с човешките права и силно медийно присъствие. Безспорно конкурентно предимство на Центъра са широките международни контакти, които трябва да се използват пълноценно при промоцията на различни политики особено предвид актуалната политическа ориентация към Европейския съюз.

През 2004 г. бяха разработени нови проекти с международен принос именно в тази посока:

1. „Политиката за нас само с нас“ е името на проект, който обхваща шест общини и включва анализ на местни политики чрез използване на европейски тип инструментариум, какъвто е *Дневен ред 22*. Резултатът се очаква да бъдат разработени шест програмни документа на местно ниво с активното участие на

хора с увреждания и техни организации. До края на годината нямаше решение от страна на Балканския тръст за демокрация, където беше изпратено предложението.

2. **„Да живеем и работим заедно в Европа“** е името на друг проект за промоция на европейски практики в сферата на уврежданията. Хора с увреждания и представители на държавни институции от четири европейски държави (Великобритания, Естония, Словения и Швеция) ще представят в четири български града своите национални политики за приобщаване на хората с увреждания. В края на годината проектът беше подкрепен от Делегацията на Европейската комисия в България по програма Европа 2003 на Европейския съюз.

3. **Граждани на колела** е третият разработен проект, който беше предложен за финансиране по програмата на Европейския съюз за развитие на гражданското общество, но беше отхвърлен. Той предвиждаше широко представяне на политики за приобщаване на хората с увреждания в различни сфери на общественения живот – образование, услуги в общността, заетост – през призмата на човешките права и чрез използване на множество различни материали по темата – изработени от Центъра или заимствани от други организации на хора с увреждания. Дейностите включваха обиколки с адаптиран микробус (евентуално дарение от София Франс Ауто) и провеждане на кръгли маси, обучения и публични дебати в различни градове на страната.

2004 г.